

Є сподівання, що висвітлення цієї актуальної проблеми і деяких шляхів її вирішення буде сприяти дійсно швидкому її розв'язанню з метою формування слідчої і судової практики відповідно до вимог нового КПК України.

Список використаних джерел

1. Бартошек М. Римское право: (Понятия, термины, определения): Пер. з чешск. / М. Бартошек. – М.: Юрид. лит., 1989. – 448 с.
2. Каринский С.С. Юрисдикция // Словарь иностранных слов / Под общ. ред. И.В. Лехина, С.М. Локшиной, Ф.Н. Петрова. – М.: Гос. изд-во иностранных и национальных словарей, 1954. – С.827.
3. Коментар до Конституції України / Автори: В.Б. Авер'янов, В.Ф. Бойко, В.І. Борденюк та ін.; ред. кол.: В.Ф. Опришко (гол.), Л.Є. Горьовий, М.І. Корнієнко та ін. – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1996. – 378 с.
4. Пиголкин А.С. Юрисдикция // Юридический энциклопедический словарь / Гл. ред. А.Я. Сухарев; Редкол.: М.М. Богуславский и др. – 2-е изд., доп. – М.: Сов. энциклопедия, 1987. – С.526.
5. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський (кер.) та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 528 с.
6. Тихомиров Ю.А. Теория компетенции. / Ю.А. Тихомиров. – М.: Юринформцентр, 2001. – 355 с.
7. Фойницкий И.Я. Курс уголовного судопроизводства / Общ. ред., послесл., прим., кратк. биограф. сведения А.В. Смирнова (печат. по 3-му изд., СПб., 1910). – В 2-х т. – Т.2. – СПб: Альфа, 1996. – 607 с.

*Бойко А.О.,
студентка 5-го курсу
факультету правничих наук НаУКМА*

ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТА ТЛУМАЧЕННЯ

Одним із найбільш пріоритетних напрямків зовнішньої політики України на сучасному етапі є зближення із Європейським Союзом (далі – ЄС). 17 липня 1997 р. Україною було ратифіковано Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод. Україна є державою європейської орієнтації, тому її вступ до Євросоюзу – стратегічна мета зовнішньої політики. Слід зазначити, що вступу всіх нинішніх країн-членів Євросоюзу передувало їх членство у Раді Європи, а останньому – ратифікація Конвенції про захист прав людини і основних свобод (далі – КПЛ).

Головним завданням у контексті європейської інтеграції є внесення необхідних змін у національне законодавство, зокрема тих, що впливають з прецедентного права, яке створюється рішеннями Європейського Суду з прав людини.

Існують дві основні умови ефективного застосування практики ЄСПЛ в Україні: перша – це обізнаність та висока професійна свідомість суддів усіх рівнів та спеціалізацій; друга – системність та узгодженість законодавчих актів України, що регулюють процес виконання рішень та застосування практики

ЄСПЛ [1]. Але щодо практичного виконання та реалізації зазначених умов існує низка проблем. Зокрема, проблема узгодженості термінології, що використовується в законодавчих актах України з приводу виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ та її відповідності автентичним текстам КПЛ. Безперечно, переклад текстів з англійської та французької мови супроводжується чималими труднощами, обумовленими соціально-правовою та лінгво-правовою асиметрією, а також недостатньою розробленістю проблем юридичного перекладу і порівняльного правознавства – галузей, що почали інтенсивно розвиватися в останні десятиліття.

Важливою проблемою є відмінність доктрини, джерел, понять загального права, яка спричинює труднощі перекладу англійською мовою: через невідповідність термінів загального права термінам права континентального адекватний переклад їх стає складним завданням для перекладача, оскільки потребує поглиблених знань про їхній правовий зміст та інші специфічні особливості термінів.

Однією з актуальних проблем, що виникають у практичній діяльності вітчизняних суддів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, є пошук ефективних методів, засобів і прийомів перекладу оригінального англійського або французького тексту КПЛ, термінологія якого має бути базовою для актів національного законодавства у цій сфері. Зауважимо, що автентичні тексти КПЛ розрізняють два види юрисдикційних актів ЄСПЛ: рішення ЄСПЛ щодо прийнятності заяви та остаточні рішення ЄСПЛ, ухвалені в результаті розгляду справи по суті, і, відповідно, в автентичних текстах використовуються на позначення цих рішень різні терміни [там само]. У зв'язку з чим спостерігається невідповідність у використанні як термінів, так і визначень. В інших випадках у перекладачів виникають труднощі з визначенням співвіднесеності термінів у галузевих терміносистемах національної мови.

Юридичний переклад – це переклад з однієї правової системи в іншу, він більше формалізований та характеризується наявністю складних термінів, які розкривають поняття (дефініції), властиві правовій системі лише конкретної країни, що вирізняється своїми стилістичними особливостями: професійною термінологією, особливими ідіоматичними виразами і фразеологічними сполученнями, які не вживаються або рідко вживаються у розмовній мові (побуті та загальноприйнятій літературі) [2].

У випадках спорідненості правових систем переклад зробити легше, однак мовна спорідненість не полегшує перекладачеві його завдання, якщо правові системи суттєво відрізняються одна від одної. Оскільки переклад юридичних текстів потребує глибоких спеціальних знань, то юридичні тексти часто перекладаються юристами, а не професійними перекладачами. Ця практика затвердилась, зокрема, в адміністрації ЄС, де юристи перевіряють тексти, перекладені перекладачами, а в Суді ЄС перекладачами працюють тільки юристи [3]. І, оскільки, юридичний переклад є перекладом з однієї правової системи в іншу, відповідно, з'являються нові складнощі при перекладі: перекладач має врахувати семантичні розбіжності між термінами різних мов у процесі перекладу [2].

Не можна не звернути увагу на буквальні переклади англомовних документів українською мовою. Хоча в таких перекладах може і не бути порушень граматичних правил, але вони можуть містити грубі помилки – смислові та стилістичні [там само], у зв'язку з чим й виникає потреба в зверненні до тексту-першоджерела, оскільки порівняння тексту, звірення його з перекладеним, допоможе виявити помилки перекладу і сприяти адекватному тлумаченню текстів нормативно-правових актів та їх подальшого використання.

Наведемо деякі приклади. Предметом аналізу обрано офіційний переклад українською мовою оригінального тексту КПЛ, який було затверджено Міністерством закордонних справ України 27 січня 2006 р. (редаговано 27.05.2009 р.), у результаті якого виділено низку типових перекладацьких трансформацій (заміни) та стилістичних розбіжностей. При цьому простежується стійка тенденція використання лексичних трансформацій. Пор.:

Стаття 2(1) КПЛ

«*Everyone's right to life shall be protected by law*» (оригінал)

«*Право кожного на життя охороняється законом*» (переклад)

Виникає запитання, куди зникло *shall*, а разом з ним і модальність, тобто наявна трансформація.

У цьому ж абзаці «*...this penalty is provided by law*» (оригінал)

«*за який закон передбачає таке покарання*» (переклад).

Варіант англійською мовою – пасивна форма, український варіант – активна. Це не є помилкою, але наявна граматична трансформація з пасивної форми як більш характерної для англійської мови на активну українськомовну конструкцію, так автор перекладу трансформує текст.

Стаття 4 (3.1) КПЛ

Лексична відмінність (навіть можна сказати помилка)

«*in the ordinary course of*» було перекладено як «*під час*», хоча воно має перекладатись як «*в усталеному порядку*».

Стаття 4 (3.2) КПЛ

«*...in case of conscientious objectors*» було перекладено як «*...у випадку, коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань*».

У цьому випадку в оригіналі – словосполучення «*conscientious objectors*», що означає «*особа, яка свідомо відмовляється нести військову службу*», але в українській мові таке поняття не висловити одним або двома словами, тому термінологічне словосполучення перекладають цілим реченням, що відбувається через асиметрію юридичних терміносистем мов і тому застосовується описовий метод перекладу для заповнення відповідної лакуни.

Стаття 5 (1) КПЛ

«*...reasons for his arrest and the charge against him*» – «*про підстави його арешту і будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього*» – такий прийом називається «*qualifier addition*», тобто додавання означення. Але в цьому випадку він не потрібен, більше того, може вважатися помилкою – якби там було «*a charge*», то можна було б додати «*будь-яке*», але там використано «*the*

charge», тобто конкретне звинувачення, і додавання «будь-яке» позбавляє термін притаманних йому рис чіткості й однозначності.

Стаття 5 (1) КПЛ

«*shall be brought promptly before a judge*» (оригінал)

«має негайно постати перед суддею» (переклад).

Спостерігаємо граматичну трансформацію: варіант англійською мовою – пасивна форма, український варіант – активна.

Стаття 6 КПЛ

«*determination of ... any criminal charge against him*» –

встановити «обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення».

1. Те ж саме додавання, що і у ст. 5.1 КПЛ (*обґрунтованість*), цього разу використане правильно. Іменник *charge* в англійській мові є багатозначним: він може означати як обвинувачення, так і відповідальність, діяльність, справу, стан тощо. А українське «обвинувачення» має одне значення та сильну негативну конотацію, тож перекладач додає «обґрунтованість», аби підкреслити можливість, що таке обвинувачення може бути визнане безпідставним.

2. «*charge against him*» – «висунутого проти нього кримінального обвинувачення». Для англійської офіційної мови характерна відсутність дієслова у такій конструкції, для української ж мови доводиться додавати пояснювальне речення «висунутого проти нього...». Цей тип трансформації полягає у додаванні присудка до неповного речення.

Стаття 6 КПЛ

Знову неточність – «*promptly*» в юридичній мові означає не «негайно», а в «короткий строк». До речі, цей термін у тексті КПЛ також вживається і в ст. 5:

Стаття 5(2) КПЛ

«*Everyone who is arrested shall be informed promptly*» та перекладається як «Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований».

Стаття 5(3) КПЛ

«*shall be brought promptly before a judge*» в українському перекладі – «має негайно постати перед суддею».

Неможливо не помітити, що найбільш поширеною трансформацією в перекладі є трансформація пасивної форми мови оригіналу в активну форму мови.

Крім наведених прикладів різних видів лінгвістичної трансформації, слід зазначити, що юридичний переклад цього тексту характеризується тим, що у тексті мовою оригіналу майже відсутня пунктуація займенникових прислівників (*hereof, thereof, whereof, etc.*), займенникових форм (*the same, the said, the afore-mentioned*), використовуються також так звані мовленнєві дублети (*doublets*) та триплети (*triplets*) – *by and between; full faith and credit; null and void; name, constitute and appoint*.

Зауважимо, що слова в англійській мові можуть мати більш абстрактний характер, аніж аналоги української мови, і тому, в цьому випадку, знаходить місце метод «генералізації» – коли слово або словосполучення мови оригіналу з

більш вузьким значенням заміняють відповідними заміниками з мови перекладу, що має більш широке значення. У деяких випадках мають місце використання / додавання декількох додаткових слів з метою чіткої передачі змісту тексту першоджерела, а також кращого її тлумачення і розуміння [5].

Огляд тексту КПЛ та порівняльний аналіз його перекладу дозволив виявити перекладацькі помилки і диференціювати різні типи трансформації тексту в процесі перекладу. Можна стверджувати, що переклад правових текстів вимагає теоретичної обізнаності із предметом перекладу і досвіду перекладацької практики. Професійна спеціалізація і мовно-термінологічна компетентність перекладача формується на основі поєднання правових і лінгвістичних знань, перекладацьких вмінь і навичок. Урахування специфіки правових систем різних типів дозволить перекладачу правильно перекласти та інтерпретувати текст, аби його правовий зміст не було змінено, водночас неправильне тлумачення перекладеного тексту може призвести до непередбачуваних наслідків.

Отже, для вирішення нагальної проблеми забезпечення якісного перекладу нормативних документів ЄС на українську мову, правильного тлумачення актів органів ЄС (зокрема ЄСПЛ) та укладання заяв до Європейського Суду, потрібно і надалі активно вивчати різні аспекти юридичного перекладу (термінологічні, лексико-семантичні, граматичні, стилістичні тощо). Шляхами подолання цієї проблеми можна вважати такі: аналіз та виправлення помилок перекладу, базуючись на практиці ЄСПЛ; адаптація вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу; створення єдиної державної термінологічної бази. Такі заходи дозволять прискорити процес прийому та розгляду справ у ЄСПЛ, створять більше можливостей для судового розгляду великої кількості справ. У професійній підготовці перекладачів правових текстів слід поєднати теоретичні знання структурно-системних особливостей права та правової термінології з практичними навичками володіння вихідною та цільовою мовами.

Список використаних джерел

1. Анцупова Т. О. Колізії в законодавстві України щодо виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/esp/2010_2/10atospl.pdf
2. Шлепнев Д. Н., Пархаева Ю. А. Проблема подбора учебно-методических материалов по курсу юридического перевода П.У.М.» – Режим доступу: <http://www.france-jus.ru/upload/library/ПРОБЛЕМА.П.У.М.pdf>
3. Болотна Т. М., Зубрицька О. В. Мова права у лінгвістичному висвітленні. – Режим доступу: http://philology.kiev.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2010_30/286_290.pdf
4. Європейський суд з прав людини. Судова практика / за заг. ред. В. Г. Буткевича. – К.: Ред. журн. «Право України», 2011. – Дод. до журн. «Право України». – Вип. 1. – Ч.1-2: Стаття 3 ЄКПЛ. Заборона катувань: у 3 ч. – 2011. – 936 с.
5. Солдатова А. А. Переводческие трансформации юридического текста – Режим доступу: <http://www.vestnik-mgou.ru/mag/2010/ling/5/st14.pdf>
6. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols No. 11 and 14. – Режим доступу: <http://www.hri.org/docs/ECHR50.html>

7. Офіційний переклад Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, затверджений Міністерством закордонних справ України 27.06. 2009 р. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
8. LEXSTATUS. Юридичний переклад текстів. – Режим доступу: <http://www.lexstatus.com/index.php/ru/2012-04-14-06-35-25>
9. Херрманн Й. Експертний висновок щодо проекту Кримінально-процесуального кодексу України, вересень 2007 року. – Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/news/2012/01/Opinion%20on%20Draft%20CPC%20UA%20Ukr.pdf>
10. Хворостянкіна А. В. Дефініції в законодавчих текстах: питання теорії. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/6669>
11. Урядовий портал. Загальна довідка. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=223287610&cat_id=223281453&ctime=1250084429452
12. Захист інтересів держави в Європейському Суді. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/159>

*Воробцова Ю. О.,
студентка магістратури
факультету правничих наук НаУКМА*

ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЗАКОНОПРОЕКТІВ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

На сьогодні проблема упорядкування та стандартизації юридичної термінології в законодавстві України є однією з найважливіших, адже від якості законодавчого тексту, його ясності, однозначності та зрозумілості залежить правозастосування та правореалізація в Україні. Незважаючи на достатньо тривалий час незалежності України, у сучасному законодавстві досі існують проблеми в галузі юридичної термінології.

У різних аспектах цю проблему розглядали Н. Артикуца, І. Усенко, Ю. Зайцев, Л. Симоненко, Т. Кияк, Є. Тягнирядно, О. Павліченко, О. Доценко, З. Тростюк, А. Хворостянкіна та багато інших науковців, що свідчить про нагальність її розв'язання.

Згідно з Указом Президента України «Про заходи щодо здійснення правової реформи в Україні» від 19 квітня 1995 р. було утворено Українську комісію з питань правничої термінології. Відповідно до п. 1 Положення про Українську комісію з питань правничої термінології, затвердженого указом Президента України від 23 серпня 1995 р. № 796/95, Українська комісія з питань правничої термінології була покликана забезпечити точне і однакове вживання правничих термінів у законотворчій роботі та в офіційних актах. У п. 6 цього Положення містилось повноваження Комісії організувати роботу з упорядкування української правничої термінології та затверджувати термінологічні нормативи, а також здійснювати термінологічно-мовну експертизу проектів актів законодавства, зокрема проектів кодексів.